

İ S T A N B U L

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

Revue de l'Institut des Hautes Etudes Islamiques

SAYI II

İ S T A N B U L
EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
1 9 6 4

MÜDERRİS ÖMER FERİD KAM*

Mahir İz

Mülga Dâru'l-Fünûn müderrislerinden Ferid Bey edebiyat ve felsefe vâdisinde kendi kendini yetiştirmiş bir nâdirei hilkattir. Şark'da kendini yetiştiren büyük şahsiyetlerin çoğu ekseriyetle âteşin zekâlarıdır. Böyle mümtaz zevatın eserlerinden ziyade hayatları boyunca hâdisâtın ilcâsıyla söyledikleri sözler, nükteler, manzum ve mensûr, hafızaya ziynet verecek mazmunlar, ders takrirleri esnasındaki mevzua göre buluş ve görüşleri, hüviyetlerini daha etraflı belirtecek vesikalardır. Merhumun çok sevdiği talebesinden kıymetli edebiyatçımız Âgâh Sırrı Levend «Prof. Ferid Kam-Hayatı ve Eserleri» adıyla neşretmiş olduğu bir eserle ilim ve edebiyat tarihimize unutulmaz bir yâdigâr bırakmıştır¹. Bu kadirşinaslıktan dolayı gerek kendisini, gerek bu hususda yardımcı bulunan değerli mûsikişinas ve edebiyatçımız, sevgili oğlu Ruşen Kam'ı şükranlarımla birlikte tebrik etmeyi vazife bilirim. Eserin hazırlanışından haberim olmadığından bu hâtıraları kendilerine gönderememiştim. Benim bu esere ilâve edebileceğim ancak hâtıralarımdır. Bunların edebî ve tarihî kıymetleri hâiz olması bana bu yazıyı yazdırmağa vesile oldu.

Ferid Bey, Doktor Ahmed Muhtar Paşanın oğludur. 1864 de Beylerbey'inde doğmuş ve 1944 de Ankara'da vefat etmiştir. Mufassal terceme-i hâli adı geçen eserde yazıldığı için tekrarına lüzûm görmedim. Ben kendisini Ankara'da Şer'îye ve Evkâf Vekâleti, Tedkikat ve Te'lifât-ı İslâmiyye Encümeni'nde âzâ iken tanıdım, muârefeme merhum büyük şâirimiz Mehmed Âkif Bey vesile oldu. Ferid Beyin Ankara'daki vazifesine ta'yini işidilince Âkif Bey bana :

* Prof. Merhum Ferid Kam hakkında konferans olarak hazırlanmıştır.

¹ Burhanettin Erenler Matbaası. İstanbul 1946.

—«Ankara'ya bir zât geliyor, ben onun dehâ derecesindeki zekâsına hayranlığımдан Sarıgüzel'deki yangından sonra, evi barakı toplayıp Beylerbeyi'nde O'na komşu bir ev tutarak beş sene gece gündüz bir arada bulundum» demişti. Ankara'da aynı semtde oturduğumuz için, hemen her gün buluşmamız mümkün oluyor, sohbetlerinden istifade ediyordum. Bir sabah birlikte Ankara'nın Koyunpazarı tarikiyle Atpazarı'na çıkıyorduk. Yol gayet dik bir yokuştı. Tam zirveye ulaştığımız zaman derin bir nefes alarak dönüp arkasına baktı, «Yahu, sanki kuyudan çıktık» dedi ve arkasından :

«*Nereden düştük ilâhî bu belâ çâhına biz*» deyiverdi.

Bir an sonra: «*Uğradık zannederim bir gönülün âhına biz*» misraiyle beyti tamamladı.

Ankara'da Tâceddin Dergâhı meşrutasında oturduğu zamanlar bir «Na't-ı Resul» yazmıştı, bana okudu ve hemen istinsâh ettim.

NA' T - I ŞERİF

*Vücūd-i a'kdesin a'lâdan â'lâ yâ Resûlallâh
Cemâlidir tecelligâh-ı Mevlâ yâ Resûlallâh
Sen ol âyîne-i mâ'nânümây-yı zât-ı vâhdet'sin
Görür Mevlâyı sende çeşm-i binâ yâ Resûlallâh
Vücûduñ cevheriyle girdi vâhdet reng-i esmâya
Ne cevherdir o menşür-i tecellâ yâ Resûlallâh
İzâfiyyâta aşlâ kalb-i hâkbîn iltifât etmez
Seniñ zâtında güyâ Hâk Ta'âlâ yâ Resûlallâh⁽¹⁾
Zevâhir perdesi dîdâra hâil olmasa billâh
Yanardı der'âkab Sînâ vü Mînâ yâ Resûlallâh
Kemâl-i sırr-ı vâhdet müncelîyken zât-ı pâkinde
Bilinmez hikmet-i esrâr-ı İsrâ yâ Resûlallâh
Meded kıl tavır-ı temkîninde dursun bu dil-i şeydâ
Olur dünyâyâ karşı yoksa rüsvâ yâ Resûlallâh
Ferîd-i bînevâ da defter-i uşşâkıña geçsin
Budur senden niyâz-ı kalb-i şeydâ yâ Resûlallâh*

¹ Güyâ : Farsça söyleyici mânâsındadır.

Akşam eve döndüm, gece yemek esnasında sokak kapısı şiddetle çalındı. Koşdum baktım, üstâd heyecan içinde: «aman oğlum, ben büyük bir terbiyesizlik ettim, hemen şimdi düzeltelim. Son beyitte Peygambere emreder gibi -kaydet- demiştim, bu ne küstahlıktır. Ben şöyle düzelttim :

Ferîd-i bînevâ da defter-i 'uşşâkına geçsin

Şimdi git sofraya oturmadan, defterdeki hatâyı düzelt, sonra yemeğini yersin» demişti. Bu hâl muhterem üstâdın pek meşhur olan vehminin, aynı zamanda Fahr-i Risâlete karşı olan derin hürmetinin nişânesi idi.

Boirac'ın ahlâkını terceme ederken ben istinsah ederdim. Her cümle yazıldıktan sonra bir düşüklük olup olmadığı hakkında tam bir kanaat hasıl etmek için mükerreren sorar, bazan kendisinin şüpheli olduğu yerlerde yemin ile tasdik ettirmedikçe ikinci cümleye geçmezdi. Bu, yalnız türkçe edâsı bakımından bir tatminkârlıktır. Fransızcasını da kendisi kadar iyi bilen biriyle tercemede mukabele etmiş olsaydı bilmem neler olurdu. Fakat Fransızcaya derece-i vukufunu şu ifadesinden anlamıştım: «Hangi mevzu'u verirlerse versinler bilbedâhe bir topluluğa konferans verebilirim» demişti. Fârisi aynı kuvvette idi. Bir gün Ankara'da daireden birlikte çıkmıştık. Yanımıza bir zât geldi. Fârisi olarak, kendisinin İran Sefareti kâtipliğine tayini için üstâdın iltimâsını istiyordu. Ferid Bey türkçe mukabelede bulundu. Mumaileyh yine Farsça konuşmağa başladı, cevabını yine türkçe aldı. Üçüncü defa tekrar farsça konuşmağa başlayınca üstâdımız tehevürle ve fakat belîğ bir selâsetle, farsça olarak, Hariciye'de kimseyi tanımadığımı, kendisi için bu delâletin mümkün olmadığını etraflıca izah etti. Ben yabancı bir dildeki bu talâkata hayran kaldım. Üstad Ankara'da Fârisi bir manzume yazdı, o da Âgâh Beyin eserinde bulunmadığı için naklediyorum:

دلا بگنر دلا بگنر ازين سودا وزين غوغا
نير زد نرد عاقل پر بشه دولت دنيا
در اين وادی مشوحاثرکه نقش پامهاظاھر

بیای کرمم کافر بخواه ازجان و دل تنها
 الا ای جذبۀ باری توئی هر ذره را ساری
 بیایا باما بکن یاری بسوی عالم بالا
 نه اقبال جهان خواهم نه احسان مهان خواهم
 من این شاه جهان خواهم که بخش قرب او ادنی
 زهی قربی زهی راهی زهی مهری زهی ماهی
 اگر دانستش خواهی بین الای استنشا
 دلی کواوج آن ماهست بهروزان شبانگاهست
 تجلیزار اللهمست چشم غفلت بکشا
 کنشت و مسجد جامع همه اندیشه طامع
 عجب بخت و عجب طالع که بیند روی اوهرجا
 غنیمت دان صحبترا در اوای تو دولترا
 چه دولت عز قربت را که مشتاقش همه اشیا
 فرید فرد میدام سقاطه چین آن خوام
 دیگر چیزی نمی دایم بجز مولی و مولانا

Bu manzumesini yazdığı günün akşamı bana okuttuktan sonra, inşadımı beğenerek teveccühünü arttırdı. O günden itibaren iltifatlarını deriğ etmedi.

Bir gün Ankara Kadısı Âşır Molla ziyaretine gelmiş, sohbet esnasında kapı açılıp şâir Âkif Bey içeri girmiş. Biraz konuşulduktan sonra Ferid Beyin devamlı olarak Mollaya hitabı Âkif Beyin canını sıkmış, «Mollayı bulduktan sonra eskilerin papucu dama atıldı, demek» deyip odayı terketmiş. Üç gün sonra bunu

bana nakleden üstad: «Biz onunla bir aile efradı gibiyiz, Molla yabancıdır; tabii öyle hareket etmek icab eder, öfkesi haksızdır. Ben de [onu daha fazla kızdırmak için yazdığım bir manzumeyi Mollaya ithaf ettim] dedi.

Manzume şudur :

بخاکپای مولانا عاشر افندی سلمه او

گاه بر خاطر من ملتسمی می آید
 خود ندانم زکجا این هوسی می آید
 فارغ از مشغله سود و زیان باید شد
 گاه ام از مرحله بانگ چرسی می آید
 کر بدریا بزم دست طلبرا هر بار
 جای در و گهرش خاروختی می آید
 ناله از جور فلک ای دل بیچاره مکن
 گفت هاتف که ترا داد رسی می آید
 نفس نفخه بوی نفسی رحمانی
 بمن از سوی یمن بوی کسی می آید [1]
 رو بکن زود دلا نور انا اللهم
 موسیء طور ازان باقبسی می آید
 هان هان ای دل شوریده در راز بپند
 از پس پرده و دیوار کسی می آید
 جفته کربخوری ازخر نادان فرید
 صبرکن کز عقبش خیربسی می آید

[1] «انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمین» Hadisine işaretir.

Üstad Ankara'daki vazifesinden Dâru'l-Fünûn'daki kürsüsüne döndü. Ben de Millet Meclisi'ndeki memuriyetimden hocaliğıma döndüm. Tabiiye ve ictimâiyâtı tetkik ettikten sonra felsefe doktorası yapmak istiyordum. Bu mülâhaza ile Eczâcı Mektebine, Kimya ve Hukuk Fakültelerine birer sene devam ettim. Nihayet Edebiyat Şu'besine girdim. Üstad ile tekrar buluştuk. Zaman zaman sohbetlerinden de feyz aldım. Üç sene kadar vazife ile Edremid'e gitmiştim. Bu suretle musahabeler muhabere ile devam ediyordu. 22/1/1934 tarihli mektubunda kendisini, Ali Ekrem, Tahiru'l-Mevlevî ve Suud Beyler birleşerek bir edebiyat lügatı vücuda getirmeleri için Maarif Vekâleti'nin memur ettiğini, fakat bir istifaneme ile i'tizarda bulunduğunu beyan ediyor. Halbuki hatıra gelmez vehimlere kapılıp bu komisyondan çekilmeseydi bugün elde esaslı bir edebiyat lügatı bulunacaktı. Mektupda birçok kıt'alar yazdığından, fakat üşendiği için tekrarlamıyacağından bahsediyor. Birkaç gün evvel yağan kar için :

*Te'sîr-i zemherînin verdi 'ağûle dehşet
Mağallara lebâleb her evde konu âteş
Berfin tehâcümünden şahrâya döndü evler
Teshîni şöyle dursun mağalda dondu âteş*

Mektup şöyle başlar :

«İnayetnâmeniz Edremit ile İstanbul arasındaki mesafeyi altı ayda güç halde kat edebildi. Zehî sür'at, zehî muvaffakiyyet... «العجالة من الشيطان»¹ hatıra getirip bu kadar isti'câle kapılmamalısınız.

Mahir, ihmâlin, betâetin bu derecesi, sen söyle câiz ve kâbil-i te'vil midir? Ferid, alhusus senin tarafından bu kadar ihmal edilecek bir adam mıdır? Dostlar arasındaki râbıta işrâkiyyûn meslekine uymaz. Maddî delillerle teyyüde muhtaçtır. Sen ise bu mebhasta tamamiyle işrâkî olmak istedin. Şimdiye kadar gönlümde yerleşen birçok âtil bâtil eşhası bu defa oradan teb'ide mecburiyyet hâsıl oldu. Fakat birkaç kişi kaldı, onlardan biri de sensin, senin de pasaportunu vermek üzere idim; ne ise şimdilik ikâmet tezkereni tecdid, daha doğrusu muvakkat bir zaman için temdid ettim. Bu meslekte devam edecek olursan sen de aynı âkibete uğrayacaksın. Mektubundaki mısra' tamamiyle benim halimi musavvirdir. Kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz. Eğer sen kendisinden

keramet umulacak bir zat-ı şerif olsaydın, ben de kerametine kâil olacak idim. Kerametini olamaz, çünkü şeyhin benim.»

Uzun seneler Voltaire yatağının baş uçunda bulunmuş, son zamanlarda Sarı Abdullah Efendinin mesnevî şerhi yastık kitabı idi. Hz. Mevlânâ'ya olan râbitası fevkal'âde idi. Yukarıdaki manzumenin son mısraında belirttiği gibi, «Mevlâ ve Mevlânâ'dan başka bir şey bilmiyorum» demesi, bu hükmün en kuvvetli bir vesîkasıdır. Ayrıca kit'aları da vardır, şu kit'aları bilhassa mühimdir:

*Yegâne şems-i Hüdâdır cenâb-ı Mevlânâ
Hulûs-i kalb ile kıl intisâb-ı Mevlânâ
Tariğ-i aşk-ı ilâhîde rehberin olsun
Kitâb-ı pencüm-i Haktır kitâb-ı Mevlânâ*

Son mısra Molla Câmî'nin «نیست پیغمبر ولی دارد کتاب» mısraından mülhemdir.

Şu da Mevlânâ hakkındaki güzel kit'alarından biridir:

*Şems-i Tebrîzî arar destine almış meş'al
Gece gündüz dolaşıp pîr-i felek dünyâyı
Dîde-i encüm ilê tâ bekıyâmet arasa
Ne bulur bir daha Şems'i ne de Mevlânâyı*

Bana bir gün dedi ki: «Ben ömrümde Kur'an'dan sonra Mesnevîden büyük kitap, Peygamberden sonra da Galata Mevlevî Şeyhi Ahmet Celâleddin Efendiden büyük adam görmedim.» Tabii bu, fart-ı muhabbetin mahsulü sözler. Halbuki kendisi ne mühim eserler okumuş, ne büyük adamlara yetişmişti.

Bir gün Üsküdar iskelesinde karşılaşmıştık. «İşin yoksa seni büyük bir adama götürüyüm» dedi. Doğancılar'da Şeyh Ahmet Celâleddin Efendinin inzivağâhına gittik. Beni, «Manevî evlâdım-dır, kendisini severim, fakat o bana inanmaz» diye tanıttı ve ilâve etti: «şimdi muallim Cûdî'nin eserlerine merak etmiş, hâtır-nişânınız bir parça varsa lûtfunuzu esirgemeyiniz» deyince, Hazret, evvelâ üstada inanmaklığımı ve elini öpmemi emretti. Ben de emrini yerine getirdim, müteakiben Muallim Cûdî'nin «görmüşüz» redifli bir gazelini okudu, hemen not aldım, -Bu gazeli Muhiddin Râif Yengin, Tahirü'l-Mevlevî; Suüdü'l-Mevlevî Beyler tanzîr

ettiler-. Bir müddet âfâkî sohbet ettikten sonra, efendinin rahatsızlığı dolayısıyla fazla tazyik etmemek için ayrıldık. «Bu bana inanmaz» sözü üç ay önce geçirdiğimiz bir ramazan gecesi Prof. Şerafeddin Yaltkaya'nında bulunduğu bir sohbetin mahsulü bir kanatdı. O akşam aklın ehemmiyeti, hükemânın akli tasvirleri, hülâsa, aklın daima inançda ilk temel olduğu, akıl evvel, nakil onunla müevvel bulunduğu hususları görüşüldü. Beni Şerafeddin Efendiye havale etti. Ben de: «hepsi güzel, fakat herkes kendi aklını beğenir, acaba kimin aklını esas alacağız?» dedim. Hoca saatine baktı, yarım olmuştu. «Bu çetin bir gence benziyor, mevzu'u başka bir celseye bırakalım» dedi. Üstada vedâ ettik. Daha evvel bir kaç defa i'tikadî meseleler üzerindeki suallerime: «Senin pürüzsüz imanına toz kondurmak istemem, beni söyletme» demişti. Müteakib ziyaretimde, «sana bir kıt'a okuyayım, bunu senin için yazdım» dedi;

*Her heveskârîñ taħammülden naşîbi var mıdır
Çekmeğe bilmem bizim cām-ı şafā bahşāmızı
İhtiyāf et şunma her biçāreye mecliste cām
Sahve gelmez içse ey şākî bizim şahbāmızı*

Havuz-Yavuz mese'lesi dedikleri bahriye suistimali ve onu müteakib gazetelerde çıkan birtakım ihtilaslar dolayısıyla etrafta türlü türlü dedikodular dolaşıyordu. Nureddin Artam merhum Vakıf gazetesinde şöyle bir kıt'a yazmıştı:

*Ey hocam havz-ı kebîrîñ hükümünü anlat baña
Mâ', müsta'mel olur mu suyu istî'mâlden
Sonra diz çok de oku bir süre-i «والماديان»
Bîr havuz kirlendi zîrâ sū-i istî'mâlden*

Yine o yıllar içinde idi. Bayezid'de karşılaştık. «Bu sabah gazeteleri okudum, «devr-i 'acib-i yağma» dedim. Tarih düştü, ne dersin dedi. Kütüphaneye doğru ilerliyorduk,

Tārîhidir bu devrîñ devr-i 'acib-i yağmâ

diyerek bir mısra yaptı, sözü kesti, yürümeğe devam ediyorduk. Birdenbire:

İster iseñ otur sen bir yerde hîç kapma» deyiverdi.

Bir gün Cerrahpaşa'da, Sârim Hüsnü Eczahanesinde buluştuk.

Tozkoparan'dan Aksaray'a indik, Karakolun önünden geçerken dört beş gençkadın açık saçık, mubâlâtsiz sakız çiğneyerek ve etraflarına mânâlı nazarlarını gezdirerek kahkahalar atıyorlardı. Üstad birdenbire, şunlara bak, dedi.

Ne nâmūs u 'ār u ne 'ırz u hayā

Ethem Pertev Eczahanesinin önüne geldik: «مضى ما مضى ومضى ما مضى» dedi, acı acı gülüştük.

Yine bir gün Fakülteye gidiyorduk. Ahlâkın tereddidinden çok üzgündü. Günlük vukuatdan bahsediyordu. Şimdiki Belediye Kütüphanesinin önüne geldik, «sana bir kıt'a okuyacağım, bakalım anluyacak mısın» dedi. Lûtfen, dedim:

*Bir teḳallüb görür iseñ bende
Etme ceffe'l-ḳalem beni ta'yīb
Bu teḳallüb 'umāma şāmildir
İnkılābetti herkesi taḳlīb.*

Kıt'ada kalb san'atı vardı, hayran kaldım.

Bir gün ziyaretine gitmiştim, biraz sonra Şâir Hüseyin Sîret geldi. Kapıdan içeri girmeden «Üstad! Münbasit mısın, munkabıt mısın; ziyaretimde mahzur var mı?» dedi. «Gel azizim gel, fotoğrafın hazır.» Sîret Beyin arzusu üzerine büyük kıt'ada fotoğrafını çıkarmıştı, altında şu güzel takdim kıt'ası vardı :

*Şeref-i zāt iledir insanlık
Hüneriñ kesbine maşrûf olsun
Şüretiñ kıymeti yoktur aşlā
Nazariñ Sîret'e ma'ḳūf olsun*

Yine bir gün Lâleli'deki saadethanesinde ziyaret etmiştim. Üzgün bir tavı vardı, hiddetli idi; vefasızlıktan, insaniyetsizlikten, ahlâkın bozukluğundan; tereddinin, toplumun bütün teşkilâtına sâri' olduğundan teessürle bahsettikten sonra çekmecesinden uzunca bir kâğıt çıkardı, dinle dedi, okumağa başladı. Otuz beyit kadar tahmin ediyorum, farisî uzun bir manzume, hicvimsi bir destandı. Yazmak istedim müsaade etmedi, tekrar çekmeceye koydu, kilitledi. Baştanbaşa ibda' olan manzume bir şâheserdi. Hatırında olan bazı beyitlerin tekrarını rica ettim, tekrarladı. Ancak bir beyitini hatırımda tutabildim :

«دشمن دین معتمد زانیه ام الولد دزد امین البلاد به چه بزرگ انقلاب

Bilâhare küçük mahdumu Rüşen Beyden, evrâk-ı perişanı arasında farisî uzun bir manzume çıkıp çıkmadığını sordum. “Ben evrakını tetkik için üstadım Necati Beye—Prof. Necati Lûgal—verdim, o tetkik etti” dedi. Aynı mecliste bulunan aziz üstadımız, «böyle bir şeye rastgelmeydim» buyurdu.

Bir gün Saraçhânedede, Horhor Yokuşunun başında bir hamalın sırtındaki tabutu, mola taşına «öf» diye bıraktığını görünce, “hemşehri uflama, bir gün de o seni sırtında taşıyacak” dedi.

Yine bir gün küçük damadının rahatsızlığından üzgündü. Fakat mizacındaki nüktedanlık, muhitteki üzüntüyü ta’dil ediyordu. “Üç damadım var, biri jandarma zâbiti, biri polis müdürü, biri de mudde-i umûmi; ben de aralarında cânî-i â’zam.” O teessür arasında yine gülmek kabil değildi.

Bir gün yine ziyaretine gittim. Mesnevi şârihi Abdullah Efendiyi okuyordu. «Bak oğlum sana demedim mi, işte tevârüd buna derler. Efendi benim söylediğimi söylüyor» dedi, ve evvelce bana okumuş olduğu şu kıt’ayı tekrarladı :

*Lâ ile nefy ü vücûd etse eğer bir münkir
Reh-i işbâta gider, ayrılamaz illâdan
Hağ iken dâ’ire-i kevnde muhîtt-i muṭlak
Yine Mevlâya döner yüz çeviren Mevlâdan*

«Yunan hükemasından Anaharsis’in bir sözünü şöyle tercüme etmiştim» dedi.

*Tutar sinekleri lâkin yarıp geçer kuşlar
Örümcek ağına beñzer bugünkü kânûnlar*

Meşhur olan farsça şu beyti:

نیش عقرب نه از ره کنیست - مقتضای طبیعتش اینست

şöyle arabçaya çevirmişti:

لدغ العقارب لا من حقدھا ابدًا - غریزة برزت من خبث طینتها

Kendisinin olsun, başkasının olsun sevdiği beyit veya kıt’aları tekrar ettiğini az gördüm, ancak Kınalı Zâde Ali Efendinin şu kıt’asını tabii olduğu için çok severek tekrarladı :

*Bîd āba demiş ki feyzînden
Dâ'imâ şerbet-i zülâl içeriz
Âb bîde demiş ki biz de seniñ
Sāye-i devletinde hōş geçeriz*

Bir gün Cenab Şahabeddin'den sonra nesr-i sahhârın yegâne üstadı Süleyman Nazîf Bey, Şeyh Muhsin-i Fâni müstaarıyla yazan, Trabzon valisi Kadri Bey Zâde, Büyük Türk Lügatı sâhibi, mütebahhir lisanîyatçılarımızdan ve Osmanlı Devlet ricalinden Hüseyin Kâzım Beye; Ferid Beye olan hayranlığından bahsederken, «derya gibi adam» der demez müşarunileyh de «evet öyledir. Ne içilir, ne geçilir» demiş. Bunu aynen Ferid Beye nakleden Nazîf merhuma üstad cevaben : «Murdar da olmaz, demedin mi?» buyurmuş.

Bir gün şöyle bir beyt okumuştı, kendisine ait olduğunu zannediyorum :

هر که افسر دارد اورا پادشه خوانند خلق - در میان افسر و افسار يك حرفست فرق

Bir hurûfî şâirine ait olduğunu söylediği bir beyit vardır ki, hurûfî şâirinin midir tesbit edemedim:

*‘Ömr bünyâdı nefesdir ya’ni bād
Bād olan bünyâda etme i’timād*

Bir gün kendisine : “Üstadım, bu gün sizce en büyük şâir kimdir?” diye sormuştum. “Oğlum! Hamid yükseklerde; ona yetişemeyiz. Fakat bana sorarsan bence en büyük şâir, Rıza Tevfik'tir” demişti.

Elem-i vefatıyla birçok tarihler söylendi. Hakkında yazılan eserde Tâhiru'l-Mevlevî'nin on beş beyitlik «manzume-i tarihiyyesi» nin tarih-i beyti şudur :

*Heft çarha çıktı bânk-i mâtem-i gaybûbeti
‘Âlem-i ferdiyyete gitti yegâne Üstād*

Nureddin Artam'ın :

Gülşen-i târîhe var andan nişâb-ı “gül” çıkar

دور شد از دیدۀ گریان ما میر فرید

Hele Şâir-i mâder-zâd Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun, pek içten

yazılmış olan muhteşem on bendlik terci-i bendi ne yanıktır.
Terci' beyti şudur :

*Bir anda kaldı āh edeb öksüz, yetim
Olsun revān-ı pākiñe nūr-i Hüdā nedim*

Tarih beyti de şöyledir.

*Zeynāver-i 'avālimi sırdır ki ey Kemāl
Üstādīñ intikālīne tārīḥ şān-ı ğayb*

H. 1363

Cenâb-ı Hak kendisini lücce-i gufranına müstağrak eylesin.